

پوهنتون اسلام

پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماسټری تفسیر و حدیث

امارت اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معیشت امور علمی

تفسیر موضوعی سوره نور

(رساله ماسټری)

محصله: بی بی مغفوره "اېرار"

استاد رهنما: پوهاند دکتور محمد اسماعیل "ابیب بلخی"

سال: 1401 ه. ش - 1444 ه. ق

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

امارت اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

معینیت امور علمی

تفسیر موضوعی سوره نور

(رساله ماستری)

محصله: بی بی مغفوره "ابرار"

استاد رهنما: پوهاند دکتور محمد اسماعیل "لبیب بلخی"

سال: 1401 هـ. ش - 1444 هـ. ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت تفسیر و حدیث

بورډ ماسټری

تصدیق نامه

مخترمه بی بی منظورہ بنت محمد رها ID: SH-MST-S1400-801 محصله دور هفتم تفسیر و حدیث
له رساله ماسټری خویش را زیر عنوان: تفسیر موضوعی سوره نور
به روز دوشنبه تاریخ ۱۳/۱۲/۱۴۰۲ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس
بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۲ (نمره به عدد) نود و چهار (نمره به حروف) گردید.

موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور محمد ظاهر قاسمی	عضو هیات	
۲	استاد حسین الله متوکل	عضو هیات	
۳	دکتور محمد اسماعیل لیبیب بلخی	استاد رهنما و رئیس جلسه دفاع	

معاون علمی

امر بورډ ماسټری

خلاصه بحث

این سوره را در حقیقت میتوان سوره پاکدامنی عفت و مبارزه با آلودگیهای جنسی دانست؛ چرا که بیشترین مطالبش پیرامون راه کارهای پاکسازی اجتماع از آلودگیهای جنسی است؛ بر این اساس محوری ترین تعالیم و مباحث سوره نور این مطلب است بیان مجازات شدید زن و مرد زناکار که در دومین آیه این سوره مطرح شده است. موضوع بعدی به این مسئله می پردازد که اجرای «حد» چیز ساده ای نیست بلکه از نظر موازین قضایی اسلام شرایط سنگینی دارد. نسبت به غیر مرد و همسرش چهار شاهد و در مورد مرد و همسرش باید برنامه «لعان» اجرا گردد. همچنین حتی اگر کسی که دیگری را متهم میسازد نتواند ادعای خود را در محکمه قضاوت اسلامی ثابت کند خود مجازات شدید چهار پنجم حد زنا خواهد داشت تا کسی تصور نکند میتواند با متهم ساختن دیگران به سادگی آنها را به مجازات اسلامی بکشاند، بلکه بر عکس خود گرفتار مجازات خواهد شد. سپس به همین مناسبت حدیث معروف «افک» و تهمتی را که به یکی از همسران پیامبر اسلام زدند مطرح کرده تا کاملاً روشن شود شایعه سازی درباره افراد پاک چه مجازات سنگینی دارد. برای این که تصور نشود اسلام تنها به برنامه مجازات گناهکار قناعت میکند به یکی از مهمترین راهای پیشگیری از آلودگیهای جنسی پرداخته مسئله نهی از چشم چرانی مردان نسبت به زنان و زنان نسبت به مردان و موضوع حجاب زنان مسلمان را پیش کشیده به صورت مشروع در این زمینه بحث می کند؛ چرا که یکی از عوامل مهم انحرافات جنسی این دو مسئله چشم چرانی و بی حجابی است. باز برای پیشگیری از آلوده شدن به اعمال منافی عفت دستور ازدواج سهل و آسان را صادر میکند تا از طریق ارضای مشروع غریزه جنسی با آزادی جنسی و روابط نامشروع مبارزه کند. آداب معاشرت و اصول تربیت فرزندان در محیط منزل به پدران و مادران موضوع دیگر این سوره است. در این سوره آمده است؛ وقتی که خاصی که احتمال دارد زن و شوهر با هم خلوت کرده باشند فرزندان بدون اجازه وارد اتاق آنها نشوند تا موجباتی از این راه برای انحراف آنها فراهم نگردد. به همین مناسبت، بعضی دیگر از آداب زندگی خانوادگی را مطرح میکند و به مقرر داشتن احترام خانه و آزادی انسان در درون خانه خود می پردازد و از ورود به هر منزلی بدون کسب اجازه و انس و الفت داشتن و سلام کردن بر اهل آن نهی میکند و می فرماید در صورتی که اجازه ورود به خانه ای را ندهند باز گشتن و انصراف از ورود بدان پاکیزه تر است مگر منازل عمومی و غیر مسکونی، در همین ارتباط چگونگی خطاب کردن و صدا زدن پیامبر اسلام صلی و نهی از بی اعتنائی کردن به دعوت رسول الله را بیان میکند. این سوره از پیر زنانی که امید شوهر کردنشان نیست فریضه حجاب را بر میدارد، همچنان که از نابینا، لنگ و بیمار شاید برای آسان گیری نسبت به آنها حرج و تکالیف دشوار را بر میدارد، در لابلای این بحث ها بخشی از مسائل مربوط به توحید مبدا و معاد و تسلیم بودن در برابر فرمان پیامبر صلی را ذکر میکند چرا که

پشتوانه همه برنامه های عملی و اخلاقی همان مسائل اعتقادی ایمان به میثا و معاد و حقانیت نبوت است و تا این ریشه نباشد آن شاخ و برگها و گل و میوه ها شکوفا نخواهد شد. درانتها به مناسبت بحثهای مربوط به ایمان و عمل صالح سخن از حکومت جهانی مؤمنان صالح به میان آمده، سرانجام با یادآوری این حقیقت که علم الله بر مردم احاطه دارد و آنها را از آنچه می کنند آگاه میسازد این سوره را به پایان میرساند.

کلید واژه ها تفسیر موضوعی، سوره نور.

فهرست مطالب

اهداء.....	۱
سیاس گزاری.....	ب
خلاصه بحث.....	ج
فهرست مطالب.....	ه
مقدمه.....	1
اهمیت موضوع.....	2
بیان مسئله.....	3
اهداف تحقیق.....	3
اسباب اختیار موضوع.....	4
سوالات تحقیق.....	5
پیشینه تحقیق.....	6
مواد و روش تحقیق.....	6
خطه بحث.....	8
کلیات و مفاهیم.....	11
موضوع اول: شناخت تفسیر موضوعی.....	11
فرع اول: تفسیر موضوعی در لغت.....	11
فرع دوم: تفسیر موضوعی در اصطلاح.....	11
فرع سوم: شیوه های تفسیر موضوعی سوره ها.....	14
فرع چهارم: فرق بین تفسیر موضوعی و تفسیر تحلیلی.....	16
موضوع دوم: در آمدی سوره نور.....	16
فرع اول: نام سوره.....	16
فرع دوم: وجه تسمیه سوره.....	17
فرع سوم: فضایل این سوره.....	18
فرع چهارم: مکان نزول این سوره.....	18
فرع پنجم: محور اساسی این سوره.....	19
فرع ششم: مناسبت این سوره با سوره قبلی.....	20
ثانیا: مقاطع این سوره.....	22
مقطع اول: بیان بعضی از حدود شرعی و احکامات آن (۱ - ۱۰).....	22

- 22..... موضوع اول: مناسبات این مقطع.
- 22..... فرع اول: مناسبت این مقطع با مقطع اخیر سوره قبلی.
- 23..... فرع دوم: مناسبت آیات این مقطع با محور اساسی.
- 23..... موضوع دوم: ترجمه، تفسیر اجمالی و توضیح برخی از کلمات آیات این مقطع.
- 23..... فرع اول: ترجمه آیات این مقطع.
- 25..... فرع دوم: تفسیر اجمالی آیات این مقطع.
- 27..... فرع سوم: توضیح برخی از کلمات آیات این مقطع.
- 37..... موضوع سوم: درسها و اندرزهای مستفاد از آیات این مقطع.
- 41..... مقطع دوم: واقعه اِفک و آنچه که متعلق به آن است (۱۱ - ۲۶)
- 41..... موضوع اول: مناسبات این مقطع.
- 41..... فرع اول: مناسبت این مقطع با مقطع قبلی.
- 43..... فرع دوم: مناسبت آیات این مقطع با محور اساسی.
- 43..... موضوع دوم: ترجمه، تفسیر اجمالی و توضیح برخی از کلمات آیات این مقطع.
- 43..... فرع اول: ترجمه آیات این مقطع.
- 47..... فرع دوم: تفسیر اجمالی آیات این مقطع.
- 49..... فرع سوم: توضیح برخی از کلمات آیات این مقطع.
- 56..... موضوع سوم: درسها و اندرزهای مستفاد از آیات این مقطع.
- 60..... مقطع سوم: اجازه گرفتن برای دخول در منازل و آنچه که مربوط به آن است (۲۷ - ۳۴)
- 60..... موضوع اول: مناسبات این مقطع.
- 60..... فرع اول: مناسبت این مقطع با مقطع قبلی.
- 61..... فرع دوم: مناسبت آیات این مقطع با محور اساسی.
- 61..... موضوع دوم: ترجمه، تفسیر اجمالی و توضیح برخی از کلمات آیات این مقطع.
- 61..... فرع اول: ترجمه آیات این مقطع.
- 65..... فرع دوم: تفسیر اجمالی آیات این مقطع.
- 69..... فرع سوم: توضیح برخی از کلمات آیات این مقطع.
- 73..... موضوع سوم: درسها و اندرزهای مستفاد از آیات این مقطع.
- 79..... مقطع چهارم: ضرب المثل نورانی در آیه نور (۳۵)
- 79..... موضوع اول: مناسبات این مقطع.
- 79..... فرع اول: مناسبت این مقطع با مقطع قبلی.

فرع دوم: مناسبت آیات این مقطع با محور اساسی.....	80
موضوع دوم: ترجمه ، تفسیر اجمالی و توضیح برخی از کلمات آیات این مقطع.....	80
فرع اول: ترجمه آیات این مقطع.....	81
فرع دوم: تفسیر اجمالی آیات این مقطع.....	81
فرع سوم: توضیح برخی از کلمات آیات این مقطع.....	82
موضوع سوم: درسها و اندرزهای مستفاد از آیات این مقطع.....	90
مقطع پنجم: بیان احوال مومنان و کافران و آیاتی که دلالت بر توحید الله متعال میکند و مبانی اهل ایمان (۳۶ - ۵۷).....	91
موضوع اول: مناسبات این مقطع.....	91
فرع اول: مناسبت این مقطع با مقطع قبلی.....	91
فرع دوم: مناسبت آیات این مقطع با محور اساسی.....	92
موضوع دوم: ترجمه ، تفسیر اجمالی و توضیح برخی از کلمات آیات این مقطع.....	93
فرع اول: ترجمه آیات این مقطع.....	93
فرع دوم: تفسیر اجمالی آیات این مقطع.....	99
فرع سوم: توضیح برخی از کلمات آیات این مقطع.....	104
موضوع سوم: درسها و اندرزهای مستفاد از آیات این مقطع.....	111
مقطع ششم: اجازه گرفتن و آداب آن در مجلس نبوی (ﷺ) (۵۸) - ۶۴ (..... 114)	
موضوع اول: مناسبات این مقطع.....	114
فرع اول: مناسبت این مقطع با مقطع قبلی.....	114
فرع دوم: مناسبت آیات این مقطع با محور اساسی.....	115
موضوع دوم: ترجمه ، تفسیر اجمالی و توضیح برخی از کلمات آیات این مقطع.....	115
فرع اول: ترجمه آیات این مقطع.....	115
فرع دوم: تفسیر اجمالی آیات این مقطع.....	118
فرع سوم: توضیح برخی از کلمات آیات این مقطع.....	122
موضوع سوم: درسها و اندرزهای مستفاد از آیات این مقطع.....	128
نتیجه گیری.....	133
پیشنهادات.....	135

136.....	فهرست آیات
138.....	فهرست احادیث
140.....	فهرست اعلام
143.....	فهرست منابع و مأخذ

نتیجه گیری

بعد از تحقیق و بررسی در مورد موضوع مورد بحث (تفسیر موضوعی سوره نور) به نکات ذیل دست پیدا نمودیم.

۱ - سوره نور از جمله سوره‌هایی است که مشتمل بر آداب و احکام فردی و اجتماعی خانوادگی می‌باشد لازم است که افراد مجتمع تعالیم آن را بیاموزند تا به عفت و پاکدامنی دست پیدا کنند.

۲ - سوره نور احکام و آداب متعددی را بیان می‌کند که مهمترین آنها عبارتند از حکم زنا و فحشا، حکم ازدواج با زنا کاران، احکام تهمت و لعان، مبارزه با شایعات، احکام اجازه گرفتن، فرو گرفتن چشم‌ها، حفظ شرمگاه و نهی از آشکار کردن زینت زنان و امر به ازدواج دادن کنیزان و بر حذر بودن از صفات منافقین و برخی احکام صاحبان اعذار و آداب تخاطب با پیامبر ﷺ بیان می‌شود.

۳ - حرص صحابه و تعلیم دادن زنانشان سوره نور را به دلیل احکامات و دستورات و وصایای مهم که در این سوره می‌باشد.

۴ - در سوره مبارکه بر حفظ و حمایت خانه های مسلمانان و حفظ آبرو و کرامت ساکنان آن تاکید کرده است بنا امر به اجازه کردن قبل از دخول به خانه‌ها شد.

۵ - آموزش دادن پسران و دختران خوردسال به اهمیت اجازه گرفتن و این حق بالای پدران و مادرانشان می‌باشد.

۶ - مسلمانان باید به گسترش سلام دادن در بین خود اهتمام داشته باشند چون سلام دادن باعث ایجاد الفت و محبت میان افراد اجتماع میشود.

۷ - حرص انسان مسلمان به ترک سخنان بیهوده و اینکه بدون علم سخن نگوید.

۸ - انسان مسلمان باید چشم و فرج خود را حفظ کند زیرا حفظ آنها جامعه را از هرگونه فسق و رذایل مصون می‌دارد.

۹ - این آداب و احکام را باید به نسل‌ها آموخت و گرنه آداب بیگانگان به آنها آموزش داده می‌شود که هیچ‌گونه با عادات و عرف مسلمین متناسب و سازگار نمی‌باشد.

۱۰ - این سوره توجه زیادی به نظام خانواده دارد و آن را با حصار محکم احاطه کرده است تا از هر آسیبی آن را محافظت کند.

۱۱ - بر مسلمانان واجب است که احترام و تکریم پیامبر ﷺ را در حیات و بعد از حیات آن داشته باشند و آنکه محبت رسول الله ﷺ را بر محبت نفس، اهل و اولاد مقدم کند تا ایمانش تکمیل شود.

پیشنهادهات

تفسیر موضوعی مهمترین شیوه در راستای فهم درست قرآن کریم و شکل آسان آن می باشد ، برای ملت مسلمان افغانستان که سالیان متمادی در زیر استعمار کشورهای کفری زندگی نموده و از فهم حقیقی دین و قرآن بدور نگهداشته شده اند، بهترین فرصت است که با این شیوه بتوانیم آنان را از فرموده‌های ناب اسلام و رهنمودهای حکیمانه و کریمانه خالق لا یزال با خبر سازیم ، پس لازم است تا این طرق را برای رسیدن به هدف والا در نظر گیریم.

1- استادان نهایت گردانقدری که از علم آنها توانستیم بهره ببریم اقدام نمایند و یک تفسیر مختصر به اساس شیوه تفسیر موضوعی به نگارش بگیرند تا به زبان عموم مردم باشد و همه استفاده نمایند و حتی امامان مساجد بتوانند به شکل بسیار آسان برای مردم قرآن کریم را تفسیر نمایند.

2- کاری دیگری که میتوانیم انجام دهیم اینست که جمع از محصلین به شکل گروهی تحت نظر یک استاد جهد و کوشش نمایند تا تفسیر قرآن کریم را به اتمام رسانندمانندی که ما در زبان عربی تفسیر موضوعی لسور القرآن الکریم تحت اشراف شیخ مصطفی مسلم داریم.

3- برای محصلین دوره ماستری بخش تفسیر و حدیث توصیه میگردد تا بخاطر نوشتن پایان نامه تحصیلی شان یک سوره قرآن مجید انتخاب نموده و مطابق رهنمایی استادان تفسیر موضوعی سوره منتخب تکمیل شود و سرانجام همه سوره ها به همین شکل تفسیر شود.

4- در مورد تفسیر موضوعی باید گفت که این روش خیلی یک روش مفید است در جامعه، از یکسو آیات قرآن کریم به خوبی به زبانهای محلی ترجمه و تفسیر میگردد و از سوی دیگر این عمل سبب خیر و خوبی جامعه میشود چون هر فردی که این موضوعات را نوشته میکند حتماً به بسیار از آیات و موضوعات قرآن کریم مرور می نماید.

فهرست منابع

القرآن الكريم

- 1- الاساس في التفسير: سعيد حوى، ط (١٤٣٨ هـ ، دار الكتاب العربى بيروت الطبعة الثالثة ج ١١ / ص ٦٢٠ .
- 2- الالوسي ، شهاب الدين محمود بن عبد الله الحسيني متوفى (٥١٢٧٠ هـ) . روح المعاني في تفسير القرآن العظيم والسبع المثاني طبع اول سال طبع (٥١٤١٥) . عدد اجزاء (١٦) . ناشر: دار الكتب العلمية بيروت تحقيق على عبد البارى عطيه.
- 3- البحر المحيط في التفسير: ابو حيان محمد بن يوسف بن على بن يوسف بن حيان اثير الدين ابى حيان، الاندلسي [ت٧٤٥هـ] مع تحقيق صديقى محمد جميل ، (١٤٢٠ هـ) دار الفكر بيروت.
- 4- البخاري، محمد بن إسماعيل أبو عبد الله البخاري الجعفي متوفى (٢٥١) . صحيح البخاري: الجامع المسند الصحيح المختصر من أمور رسول الله صلى الله عليه وسلم وسننه وأيامه. طبع اول سال طبع (١٤٢٢هـ). تعداد اجزاء (٩) تحقيق: محمد زهير بن ناصر الناشر : دار طوسى.
- 5- البيهقي ، احمد بن الحسين بن على بن موسى الخسروجردى الخراساني أبو بكر البيهقي (المتوفى: ٤٥٨ هـ . ق) سنن الكبرى للبيهقي. طبع دوم سال طبع (١٤٢٤ هـ . ق). تحقيق: محمد عبدالقادر عطا ، ناشر: دار الكتب العلمية، بيروت - لبنان.
- 6- الترييه القرآنيه فى سوره النور :لطالب انور احمد داود اعмир تحت اشراف الدكتور حلمى كامل عبدالهادى للمطلبات درجه الماجستير فى اصول الدين بكلية الدراسات العليا فى جامعه النجاح الوطنيه فى نابلس ، فلسطين ١٤٢٥ هـ - ٢٠٠٤ ميلادى.
- 7- التفسير الموضوعى لسور القرآن الكريم إعداد: نخبة من علماء التفسير و علوم القرآن بإشراف دكتور مصطفى مسلم كلية الدراسات العليا و البحث العلمى جامعه الشارقة الطبعة الأولى ١٤٣١ هـ ٢٠١٠ ميلادى .

- 8- التناسق الموضوعى فى سورةالنور: دراسه تحليله تطبيقيه لنور سمير يونس الحىالى طبعه الأولى ١٤٤٢ هـ - ٢٠٢١ ميلادى دار النشر (واشرفت لطباعه و النشر / العراق - الموصل).
- 9- التنشئة الاجتماعية فى سورتى النور و الاحزاب . نسرين اسماعيل حسن ياسين تحت اشراف فضيله الدكتور عصام العبد محمد زهد الطبعة الأولى ١٤٣٠ هـ . ق - ٢٠٠٩ ميلادى غزة فلسطين.
- 10- الجزائري، جابر بن موسى بن عبد القادر بن جابر ابوبكر . أيسر التفاسير لكلام العلي الكبير طبع پنجم سال طبع (١٤٢٤ هـ . ق - ٢٠٠٣ م). تعداد اجزاء (٥) ناشر: مكتبه العلوم والحكم ، مدينه منوره ، سعودى.
- 11- الراغب ، ابو القاسم الحسين بن محمد بن المفضل اصفهانى متوفى (٥٠٢ هـ . ق). المفردات فى غريب القرآن طبع اول سال طبع (١٤١٢ هـ . ق). تعداد اجزاء (١). تحقيق: صفوان عدنان الداودى ناشر: دار القلم الدار الشاميه دمشق بيروت.
- 12- الزبيدي ، محمد بن محمد بن عبد الرزاق الحسيني، أبو الفيض، ملقب به مرتضى. تاج العروس من جواهر القاموس طبع (ب ت) تعداد اجزاء (٣٥). تحقيق:مجموعة محققين ناشر: دار الهداية.
- 13- الزحيلي ، دكتور وهبه بن مصطفى التفسير المنير فى العقيدة والشريعة والمنهج.طبع دوم سال طبع (١٤١٨ هـ . ق) . عدد اجزا (٣٠) ناشر: دار الفكر المعاصر، دمشق.
- 14- السيوطي ، عبد الرحمن بن ابى بكر جلال الدين متوفى (٩١١ هـ . ق). الدر المنثور فى التفسير بالمأثور. عدد اجزاء (٨) طبع : ب ت ناشر: دار الفكر بيروت.
- 15- الشيباني، ابو عبدالله احمد بن محمد بن حنبل متوفى (٢٤١ هـ . ق). مسند الامام احمد بن حنبل طبع اول سال طبع (١٤٢١ هـ . ق). عدد اجزاء (٤٥) ناشر: موسسه الرساله تحقيق : شعيب الارنوط - عادل مرشد - و ديكران به اشراف دكتور عبد الله بن عبد المحسن التركي.
- 16- الصابوني، محمد على روائع البيان فى تفسير آيات الأحكام طبع سوم سال طبع (١٤٠٠ هـ ق ١٩٨٠ م) تعداد اجزاء (٢) ناشر: مكتبه الغزالي دمشق، موسسه مناهل العرفان_بيروت.

- 17- الطبرى ابو جعفر محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب الأملى متوفى (٣١٠ هـ) جامع البيان في تأويل القرآن طبع اول . سال طبع (١٤٢٠ هـ ٢٠٠٠م). تعداد اجزاء (٢٤) تحقيق احمد محمد شاكر ناشر : مؤسسه الرسالة.
- 18- القيم الإجتماعية و التربوية فى سورة النور : جزء من متطلبات نيل درجة البكالوريوس فى كليه التنمية الاجتماعيه لطارق محمد غنيمات تحت اشراف الدكتور حسن عبدالرحمن البرميل ١٤٣٤ هـ – ٢٠١٤ ميلادى جامعه القدس المفتوحه.
- 19- المراغى، احمد مصطفى . متوفى (١٣٧١ هـ). تفسير المراغى طبع اول سال طبع (١٣٦٥ هـ - ١٩٤٦م). تعداد اجزاء (٣٠) :ناشر شركة مكتبه و مطبة مصطفى البابي الحلبي و اولاده بمصر.
- 20- المصرى ، محمد بن مكرم بن منظور الافريقى لسان العرب، طبع اول سال طبع (ب ت) تعداد اجزاء (١٥) ناشر: دار صادر، بيروت.
- 21- النووى، ابو زكريا، يحيى بن شرف، تحرير ألفاظ التنبيه. طبع اول سال طبع (١٤٠٨ هـ). تعداد اجزاء (١) تحقيق عبد الغنى الدقر . ناشر: دار القلم - دمشق.
- 22- الوسائل الواقيه من جريمه الزنا و القذف فى سوره النور دراسه موضوعيه . لدكتور عبدالله بن ابراهيم بن عبدالله الوهيبي .
- 23- ابراهيم مصطفى ، احمد الزيات، حامد عبد القادر ، محمد النجار. معجم الوسيط . طبع (ب ت) تعداد اجزاء (٢) تحقيق: مجمع اللغة العربية قاهره . ناشر: دار الدعوة.
- 24- أبو الحسين أحمد بن فارس بن زكريا القزويني. معجم مقاييس اللغة . طبع اول. سال طبع (١٣٩٩) تعداد اجزاء (٦) تحقيق عبد السلام محمد هارون ناشر: دار الفكر، بيروت، لبنان.
- 25- ابو عبد الله محمد بن يزيد متوفى (٢٧٣ هـ) سنن ابن ماجه القزويني ، طبع اول سال طبع (١٤٣٠ هـ). عدد اجزاء (٥) تحقيق شعيب الارنوط، عادل مرشد، محمد كامل قره بللى، عبد الطيف حرز الله ناشر: دار الرسالة العالمية.

26- أبو عيسى : محمد بن عيسى بن سورة بن موسى بن الضحاك الترمذي م (٢٧٩ هـ) سنن الترمذي طبع دوم . سال طبع (١٣٩٥ هـ) عدد اجزاء (٥) ناشر شركت مكتبه و مطبعه مصطفى البابي الحلبي مصر محققين : احمد محمد شاکر ج ١-٢ محمد فواد عبدالباقي ج ٣ وإبراهيم عطوة عوض مدرس ازهر الشريف (ج ٤ ، ٥) .

27- ابو منصور الهروي، محمد بن احمد بن الأزهرى الهروى متوفى (٣٧٠ هـ) . تهذيب اللغة. طبع اول سال طبع (٢٠٠١ م) . تعداد اجزاء (٨) تحقيق محمد عوض مرعب ناشر: دار احياء التراث العربي ، بيروت .

28- ابن عاشور، محمد الطاهر بن محمد بن محمد الطاهر بن عاشور التونسي متوفى (١٣٩٣ هـ) . التحرير والتنوير تحرير المعنى السديد وتنوير العقل الجديد من تفسير الكتاب المجيد» . طبع (ب ت) تعداد اجزاء (٣٠) سال نشر (١٩٨٤ م) ناشر: الدار التونسية للنشر، تونس .

29- ابن كثير، أبو الفداء إسماعيل بن عمر القرشي ثم الدمشقي (ت: ٧٧٤هـ)، المحقق: سامي بن محمد سلامة الناشر : دار طيبة للنشر .

30- أثير الدين الأندلسي ، أبو حيان محمد بن يوسف بن علي بن يوسف بن حيان . متوفى (٧٤٥ هـ) تحفة الأريب بما في القرآن من الغريب .. طبع اول سال طبع (١٤٠٣ هـ) . تعداد اجزاء (١) تحقيق: سمير المجذوب ناشر: المكتب الاسلامي .

31- اضواء البيان في ايضاح القرآن بالقرآن: محمد امين بن محمد بن المختار الشنقيطى [ت ١٣٩٣ هـ [(١٤٠٨ هـ) مكتبة ابن تيمية القاهرة مصر .

32- اندلسي المحاربي ابو محمد عبد الحق بن غالب بن عبد الرحمن بن تمام بن عطيه متوفى (٥٤٢) المحرر الوجيز في تفسير الكتاب العزيز . طبع اول سال طبع (١٤٢٢) . عدد اجزاء (٦) . تحقيق عبد السلام عبدالشافى محمد . ناشر: دار الكتب العلمية، بيروت .

33- اقتباس احكام النور من سوره النور : للشيخ احمد بن عبدالله محمد مشهور . دار الشريف للنشر و التوزيع ١٤١٩ هـ . الطبعه الاولى ١٤٢٠ هـ - ١٩٩٩ ميلادى .

- 34- أندلسى، محمد بن يوسف بن على بن يوسف بن حيان متوفى (٧٤٥) البحر المحيط في التفسير اثر الدين سال طبع (١٤٢٠) . عدد اجزاء (١٠) ناشر: دار الفكر بيروت. تحقيق: صدقى محمد جميل.
- 35- آيه النور فى سورة النور معان واسرار: لسليمان به على بن عامر الشعلى و احمد فريد صالح. الناشر جامعه طنطا ٢٠١٤ ميلادى.
- 36- آيات حادثه الإفك فى سورة النور: دراسة التحليليه بحث تكميله مقدم لنيل درجة الماجستير فى التفسير و علوم القرآن لخالد بن فهد الكليب المغيره كلية العلوم الاسلاميه - فى قسم التفسير و علوم القرآن جامعه المدينة المنورة ١٤٣٢ هـ - ٢٠١١ ميلادى.
- 37- تاج العروس من جواهر القاموس محمد بن محمد بن عبد الرزاق الحسيني ابو الفيض الملقب بمرتضى الزبيدي (١٢٠٥) هـ ط دار الهداية. تفسير القرآن العظيم.
- 38- تفسير الطبري: جامع البيان عن تأويل أى القرآن، محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب، الأملي، ابوجعفر الطبرى (ت ٣١٠) هـ مع التحقيق الدكتور ابو عبد الله بن عبد المحسن التركي (١٤٢٢) هـ طبع مكتبة دار الهجره.
- 39- تناسق الدرر فى تناسب السور للحافظ جلال الدين السيوطى دراسه و تحقيق عبدالقادر احمد عطا. دارالكتب العلميه بيروت - لبنان . الطبعة الأولى ٥١٤٠٦ - ١٩٨٦ ميلادى .
- 40- سورة النور و تطبيقاتها فى حياه المراه المسلمه محمد على الوافى كروائل شبكه الاولوكه.
- 41- سيد قطب، ابراهيم حسين الشاربي متوفى (١٣٨٠ هـ . ق). فى ظلال القرآن. طبع (١٤) . سال طبع (١٤١٢ هـ . ق) ناشر: دار الشروق بيروت قاهره.
- 42- قرطبي، ابو عبدالله محمد بن احمد بن ابي بكر بن فرح الانصاري الخزرجي شمس الدين. متوفى (٦٧١ هـ) الجامع لاحكام القرآن سال طبع (٥١٤٢٣). تحقيق هشام سمير البخارى ناشر: دار عالم الكتب، رياض عربستان سعودى.

- 43- مباحث فی التفسیر الموضوعی لدكتور مصطفى مسلم ، دار القلم دمشق ص ب : ۴۵۲۳ - ت :
۲۲۲۹۱۷۷ الطبع الثالثه ۱۴۲۱ هـ . ق ۲۰۰۰ م .
- 44- مسلم، ابوالحسين مسلم بن الحجاج القشيري النيسابوري، المتوفى : ۲۶۱ هجرى،المسند الصحيح المختصر بنقل العدل عن العدل الى رسول الله ﷺ المحقق : مجموعه من المحققين ، الناشر : دار الجيل - بيروت، الطبع مصوره من الطبعه التركيّه المطبوعه فى استانبول سنه (۱۳۳۴ هـ) .
- 45- مسلم ، مصطفى مباحث فى تفسير الموضوعى ، طبع اول سال طبع (۱۴۳۰هـ-۲۰۰۹م). ناشر: دار التدميريه ، رياض.
- 46- مسلم بن حجاج ابو الحسين . متوفى (۲۶۱ هـ) . صحيح مسلم. القشيري النيشابوري طبع (ب ت) . تعداد اجزاء (۵) تحقيق محمد فؤاد عبدالباقي :ناشر دار الحياء التراث العربي بيروت.
- 47- معجم المعانى ، پروگرام سافت وير اراء شده براى كمپيوتر و تلفون.
- 48- منهج سوره النور فى اصلاح النفس و المجتمع تاليف دكتور كامل سلامه الدقس الطبعه ۱۳۹۶ هـ - ۱۹۷۶ ميلادى.

بخاطر دسترسى به متن كامل اين تحقيق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مركزى چهار راهى گل سرخ، سرک کلوله پشته

و يا هم به ايميل آدرس ذيل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af